

Scientific Journal Quarterly of Middle East Studies

Vol 30. No 1. Spring 2023

Received date: 2023.02.27

Acceptance date: 2023.04.22

مرکز پژوهش‌های علمی و
مطالعات استراتژیک خاورمیانه

Home page: www.cmess.sinaweb.net

DOR: 20.1001.1.15601986.1402.30.1.7.0

The impact of economic sanctions on the lives of cancer patients in Iran

Maryam Khaleghinejad¹

Abstract

Western countries have taken the lever of human rights as a way to penetrate different countries in pursuit of their political goals and constantly issue statements for the non-realization of human rights in different countries, including Iran; While their own actions and decisions are a clear violation of human rights, the confirmation of this claim is the lack of medicine for cancer patients in Iran. Despite some statements and laws of the United Nations, today many world powers do not respect international principles and impose extremely cruel sanctions against other societies for their political and economic goals. A clear example is the sanctions imposed against Iran, which, due to their severity, the group of special and vulnerable cancer patients are affected earlier than any other group. This has led to physical and mental injuries that are extremely destructive to the lives of cancer patients. Considering this importance, the main question of the article is what effects have the sanctions adopted against Iran had on the country's cancer patients in recent years? In response to the hypothesis, the article emphasizes that the economic sanctions against Iran have caused a lack of imported drugs, a lack of raw materials, the lack of communication routes, especially by air, for the transfer of drugs, currency effects caused by the sanctions on the price of drugs, and the lives of patients It has faced irreparable dangers.

Keywords: Human Rights, Sanctions, Iran, Cancer Patients, Medicine.

¹ Researcher at Center for Scientific Research and Middle East Strategic Studies, Tehran, Iran.

مرکز پژوهش های علمی و
مطالعات استراتژیک خاورمیانه

فصلنامه علمی مطالعات خاورمیانه

سال ۳۰، شماره ۱، پیاپی (۱۱۱)، بهار ۱۴۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۰۲

Home page: www.cmess.sinaweb.net

DOR: ۲۰.۱۰۰۱.۱.۱۵۶۰۱۹۸۶.۱۴۰۲.۳۰.۱.۷۰

نوع مقاله: پژوهشی

تأثیر تحریم های اقتصادی بر زندگی بیماران سرطانی ایران

مریم خالقی نژاد^۱

چکیده

کشورهای غربی اهرم حقوق بشر را به عنوان راهی برای نفوذ به کشورهای مختلف در پی اهداف سیاسی خود در پیش گرفته اند و مدام بیانیه هایی را برای عدم تحقق حقوق بشر در کشورهای مختلف از جمله ایران صادر می کنند؛ در حالیکه اقدامات و تصمیمات خود آن ها نمود بارز نقض حقوق بشر است که مهر تایید این ادعا، اوضاع کمبود دارویی بیماران سرطانی در ایران است. علی رغم برخی بیانیه ها و قوانین سازمان ملل، امروزه بسیاری از قدرت های جهان، اصول بین المللی را رعایت نکرده و تحریم های به شدت ظالمانه ای را در مقابل جوامع دیگر برای اهداف سیاسی و اقتصادی خود وضع می کنند، نمونه آشکار آن تحریم های وضع شده علیه ایران است که با عطف به شدت آن ها، گروه بیماران خاص و آسیب پذیر سرطانی زودتر از هر قشر دیگر آسیب می بینند. این امر منجر به آسیب های جسمی و روحی به شدت مخربی بر زندگی بیماران سرطانی شده است. با توجه به این مهم، سوال اصلی مقاله آن است که تحریم های اتخاذ شده در مقابل ایران، در سال های اخیر چه تاثیراتی را بر بیماران سرطانی کشور داشته است؟ در پاسخ فرضیه مقاله بر این امر تاکید دارد که تحریم های اقتصادی علیه ایران موجب کمبود داروهای وارداتی، کمبود مواد اولیه، نبود راه های ارتباطی بخصوص هوایی برای انتقال دارو، تاثیرات ارزی ناشی از تحریم در قیمت داروها شده است و زندگی بیماران را با خطراتی جبران نشدنی مواجه کرده است.

واژگان کلیدی: حقوق بشر، تحریم، ایران، بیماران سرطانی، دارو.

مقدمه

در نظام بین‌الملل از دیرباز تحریم را برای بازداشتن و یا وادار کردن برخی دولت‌ها و یا اشخاص حقیقی و حقوقی استفاده کرده‌اند. تاریخ ملت‌ها، تجارب متفاوتی را برای نتایج تحریم‌ها بر جای گذاشته است که گاه مثمر ثمر و گاه بی‌ثمر بوده است. اگر تحریمی بر حق و بجا بوده باشد بی‌تردید در عرصه بین‌المللی همراهان و موافقان زیادی، بخصوص سازمان‌های تاثیرگذار جهانی مانند سازمان ملل و ارگان‌های مربوطه دیگری را با خود همراه خواهد کرد. از آنجایی که سازمان ملل در حال حاضر یکی از مهم‌ترین سازمان‌های جهانی برای تاثیرگذاری در چنین مواردی است در برخی از موارد تحریم‌های اعمالی از سوی برخی دولت‌ها در تضاد با برخی اصول سازمان ملل و قوانین و حقوق بین‌المللی است. برای مثال اگرچه که دولت‌ها هیچ مسئولیتی را در مقابل سلامتی شهروندان یک کشور دیگر ندارند اما حق سلامت یا داشتن حق بر سلامتی یکی از مهم‌ترین قوانین جامعه بشری و قوانین بین‌الملل است که هیچ دولتی نباید تصمیماتی را اتخاذ و به عرصه عمل برساند که موجب ضربه و خسارت به سلامت بشریت شود که انجام این عمل، درست در تضاد با حقوق بشر و قوانین بین‌المللی است.

امروزه در بسیاری از موارد شاهد آن هستیم که اعمال تحریم‌ها بیشتر از نظر اقتصادی بوده و هست که با اعمال فشار بر برخی دولت‌ها و سازمان‌ها بتوانند تغییراتی در سیاست‌های آنان ایجاد کنند. اگرچه تحریم اقتصادی یک کشور یا سرزمین در وهله اول بر نوع کیفیت زندگی شهروندان آن کشور تاثیراتی را در درازمدت و چه بسا کوتاه‌مدت خواهد داشت اما نکته مهم‌تر آنکه برخی تحریم‌های اقتصادی امروزه تاثیر بر جنبه‌ای از اقتصاد داشته است که سلامتی قشر بیماران پرخطر و سخت را به چالش کشیده است. با عطف به وجود و گسترش بیماری‌های سخت مانند سرطان، بی‌تردید تحریم‌های اقتصادی بیشترین آسیب را از نظر سلامتی بر این قشر بیمار خواهد گذاشت چرا که علی‌رغم تلاش فراوان دانشمندان، هنوز هیچ درمان قطعی برای رفع کامل بیماری‌های سرطانی وجود ندارد.

ایران به مدت چهار دهه مورد هدف موج تحریم‌های اقتصادی یکجانبه و چندجانبه قرار گرفته است. مجموعه‌ای از تحقیقات تثبیت‌شده نشان می‌دهد که تحریم‌ها و تاثیرات آن‌ها از جنبه‌های اقتصادی مورد نظر بر صنایع مورد نظر، برای تأثیر بر جنبه‌های مختلف معیشت فراتر رفته‌اند. بلافاصله پس از توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ بین ایران، ایالات متحده، بریتانیا، آلمان، فرانسه، چین و روسیه که به‌عنوان برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) شناخته می‌شود، ایران دوره کوتاهی از رفع تحریم‌های محدود و چشم‌انداز تعامل گسترده‌تر با این کشور را تجربه کرد. بلافاصله بعد از ریاست جمهوری دونالد ترامپ این چشم‌انداز از بین رفت و خیلی زود ایالات متحده را از توافق برجام خارج کرد و تحریم‌های اقتصادی جامعی را وضع کرد که بر اقتصاد ایران و معیشت مردم آن تأثیر جدی گذاشته است.

در هر حال سال‌ها است که کشور ایران یکی از کشورهای نامبرده است که مورد تحریم‌های نابجا و غیر بشری از سوی کشورهای مختلف مانند آمریکا و اروپا قرار گرفته است. تا جایی که در سال‌های کنونی کشورهای نامبرده بر تحریم‌های خود به‌شدت افزوده و مخاطرات زیادی را متوجه زندگی مردمان این سرزمین کرده‌اند. نه تنها در ایران بلکه اگر هر کشور دیگری هم بود نمی‌توانست مانع از تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر وضعیت جسمی بیماران مبتلا به سرطان شود چرا که بسیاری از مواد و داروهای درمانی برای سرطان در سرتاسر جهان میان کشورهای مختلف مبادله می‌شود و هیچ کشوری هنوز به خودکفایی در داروهای درمانی برای بیماران سرطانی نرسیده است.

با عطف به اهمیت وجود تبادلات پزشکی و درمانی میان کشورهای مختلف در این مقاله بر آن هستیم تا به این مسئله بپردازیم که تحریم‌های ظالمانه اتخاذشده از سوی کشورهای غربی و همراهانشان در سال‌های اخیر چه تاثیراتی را بر بیماران

سرطانی کشور ایران داشته است؟ در پاسخ فرضیه مقاله بر این امر تاکید دارد که تحریم‌های اقتصادی علیه ایران موجب بدتر شدن شرایط بیماران سرطانی به جهت محدودیت دارویی و تجهیزات، افزایش مرگ و میر و یا رشد بیشتر بیماری در بدن بیماران شده است؛ چه بسا کمبود دارو موجب طولانی شدن روند درمان و تاثیرات روانی مخرب بر زندگی آنان شده باشد و از سویی هم نوسانات ارزی ناشی از تحریم منجر به افزایش بی‌سابقه داروهای مختلف وارداتی و تولیداتی در ایران شده است. به این منظور در ادامه پس از توضیح تحریم‌های اقتصادی به ذکر نمونه‌هایی از تحریم‌ها که موجب کمبود دارو و سپس عدم یا تاخیر در درمان بیماران شده است، پرداخته‌ایم.

دیپلماسی سلامت

تردیدی نیست که صلح و سلامتی به‌طور جدایی‌ناپذیری با هم مرتبط هستند. جنگ از طریق خشونت مستقیم سلاح‌های نظامی و از طریق خشونت ساختاری، منجر به قطع عمده سیستم‌های اقتصادی-اجتماعی می‌شود که مردم برای رفع نیازهای بهداشتی، خدماتی و درمانی خود استفاده می‌کنند و لذا بر سلامت انسان تأثیر می‌گذارد. این اختلالات ناشی از بلایای طبیعی و آسیب‌پذیری‌های متعدد و سیاست‌های متفاوت است که کشورها را مجبور می‌کند منابع اقتصادی را از خدمات بهداشتی جدا کنند. واضح است که جنگ و خشونت یکی از نگرانی‌های بهداشت عمومی است بنابراین دیپلماسی سلامت آنه تنها می‌تواند پلی برای صلح باشد، بلکه آنچه که اکنون جهان شاهد آن است ظهور و رشد دیپلماسی بهداشت است که می‌تواند به‌طور بالقوه به یک عامل قوی برای تقویت این رابطه بین سلامتی و صلح تبدیل شود (chata and knight, global health diplomacy as a tool of peace, 2019: 148-150).

با پیشرفت جهانی شدن، مشخص می‌شود مواردی که زمانی محدود به سیاست‌های ملی بودند، اکنون موضوعاتی با تأثیرات و نگرانی‌های جهانی هستند. بیماری‌های سخت، بیماری‌های واگیردار و تهدیدهای بیوتروریسم اکنون به وضوح به‌عنوان تهدید مستقیم برای امنیت ملی و جهانی شناخته شده‌اند. ارتباط استراتژیک بهداشت تغییر کرده است، زیرا سلامت به بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه‌های اقتصادی، ژئوپلیتیکی، امنیتی و عدالت اجتماعی، از جمله حقوق بشر و سیاست داخلی و خارجی، از جمله سایر دستورکارهای در حال ظهور تبدیل شده است. اکنون سیاست‌های مربوط به حوزه‌های خارج از بخش بهداشت، مانند تجارت و توسعه اقتصادی، باید با سیاست‌های مربوط به محیط‌زیست و بهداشت تکمیل شود. تغییرات ناشی از جهانی شدن و دیپلماسی سلامت نمایانگر یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها برای مذاکره در مورد سیاست‌های جهانی است که محیط جهانی را برای سلامت شکل می‌دهد و بر آن تأثیر می‌گذارد. این امر طیف گسترده‌ای از بازیگران را در زمینه‌هایی که سلامت عمومی را تحت تأثیر قرار می‌دهند، جمع می‌کند. اهداف اصلی دیپلماسی بهداشت عبارت هستند از: ۱- امنیت بهتر بهداشت و سلامت جمعیت ۲- بهبود روابط بین کشورها و تعهد طیف وسیعی از بازیگران برای همکاری با یکدیگر برای بهبود سلامت ۳- دستیابی به نتایجی که منصفانه ارزیابی می‌شوند و از اهداف کاهش فقر و افزایش عدالت حمایت می‌کنند. بسیاری از نمونه‌ها نشان می‌دهد که دیپلماسی سلامت مفید است و همسویی سیاست و سیاست خارجی می‌تواند مزایای قابل توجهی برای سلامتی ایجاد کند. به رسمیت شناختن روزافزون بهداشت به‌عنوان یک هدف از سیاست خارجی و به‌عنوان یک عامل اصلی در توسعه، صلح، کاهش فقر، عدالت اجتماعی و حقوق بشر وجود دارد (WHO, 2021).

از سال‌ها پیش شیوع گسترده بیماری‌های سخت اعم از بیماری‌های همه‌گیر یا غیر واگیر، باعث تهدید سرمایه‌های انسانی و تاثیرات مخرب بر اقتصاد کشورهای مختلف شده است. در سال ۲۰۰۳ بیماری سارس نمونه بارز آن بوده که منجر به لزوم توجه بیشتر به یک دیپلماسی همه‌گیر سلامت در عرصه جهانی شد. علاوه بر آن بیماری‌هایی مانند ایدز و ابولا و سایر

بیماری‌های خاص دیگر، نیز تأییدی بر فراتر رفتن از مرزهای ملی برای مقابله با این نوع بیماری‌ها و درمان آن‌ها می‌باشد. در طی این سالیان پیشرفت تکنولوژی و ارتباطات منجر به افزایش تقاضا برای راه‌حل و تصمیمی جهانی برای مقابله با بیماری‌های مختلف شده است و شاهد پررنگ شدن تأکید مجامع مختلف بر دیپلماسی سلامت جهانی هستیم. بسیاری از نظریه‌پردازان به دیپلماسی سلامت پرداخته‌اند و آن را تعریف کرده‌اند که همه و همه تأکید بر هدف ارتقای سلامت بشر را مدنظر قرار داده و دیپلماسی سلامت را وسیله‌ای برای محافظت از جان انسان‌ها در جامعه جهانی بیان کرده‌اند (کبیری و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶۴).

ادامز و نوتنی دیپلماسی سلامت را یک تغییر سیاسی در راستای دستیابی به اهداف ذاتی ارتقای سلامت در سطح جهان از طریق تقویت روابط بین‌المللی مخصوصاً در مناطقی که منابع محدود دارند، می‌دانند (Adams, Novotny and lesie, ۲۰۰۸: ۳۱۵-۳۱۷). نظریه‌پردازان دیگری مانند بلومنتال و شلسیل در تعریف خود به دیپلماسی سلامت به‌عنوان وسیله‌ای برای محافظت از خود در جامعه جهانی اشاره کرده و آن را به‌عنوان فرصتی برای ایجاد پل بین دولت‌های جهان و بخش خصوصی و سازمان‌های غیردولتی جهت ارتقای سلامت عمومی شمرده‌اند (Blumenthal and Schlissel, 2007).

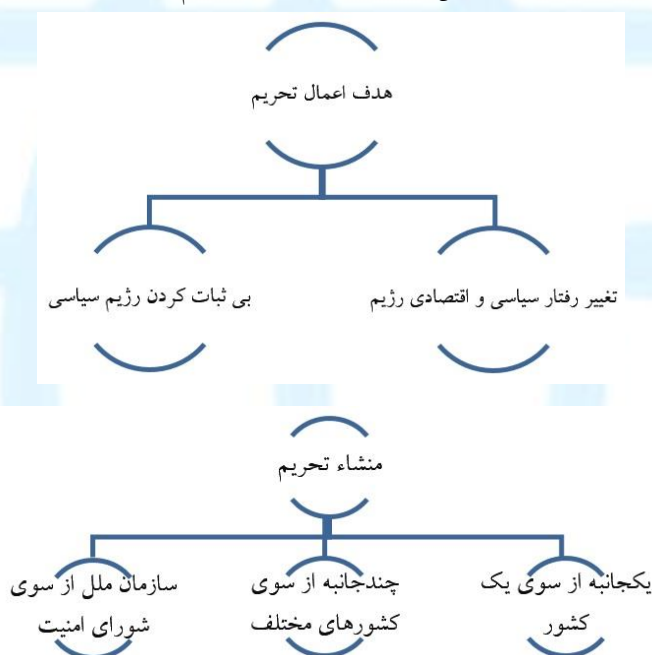
در این حوزه تغییرات مختلفی با جهانی‌شدن به وجود آمده است که بخشی از آن‌ها توسط برنامه‌های نوپا در «بهداشت عمومی جهانی»، «علوم بهداشت جهانی» و «بهداشت جهانی» منعکس می‌شوند و در حال تعریف مجدد بهداشت عمومی بین‌المللی هستند. سه مورد از این تغییرات را به‌عنوان یک گفت‌وگو مهم و مداخله در دیپلماسی بهداشت جهانی می‌توان نام برد؛ گسترش مشارکت سازمان‌های غیردولتی در برنامه‌های بهداشت بین‌المللی، جهانی‌سازی علوم و تحقیقات دارویی و استفاده از زبان‌های نظامی برای امنیت زیستی برای بازآفرینی بهداشت عمومی برنامه‌ها (خدایاری و همکاران، ۲۰۱۴: ۵۶۳-۵۶۵).

علی‌رغم تأکیدات مختلف بر معیارهای مهم بهداشت جهانی معیارهای اصلی برنامه‌های بهداشت جهانی که هم به اهداف سیاست‌های دیپلماتیک و هم به سیاست‌های خارجی مربوط می‌شوند، شامل قابلیت رویت، پایداری، ملاحظات ژئواستراتژیک، پاسخگویی، اثربخشی و همسویی با اهداف سیاست گسترده‌تر است. اگرچه دیپلماسی یکی از مولفه‌های سیاست خارجی است، اما معیارهای برنامه‌های بهداشت جهانی «مربوط و نزدیک به دیپلماتیک» در مقابل «مربوط به سیاست خارجی» همیشه مطابقت نداشتند و گاهی با یکدیگر در تضاد بودند. مطلوب بودن و صریح بودن ضوابط سیاست‌های دیپلماتیک و سیاست خارجی در زمینه طراحی، تحویل و ارزیابی برنامه بهداشت جهانی در پیامدهای مشخص شده برای امنیت بین‌المللی منعکس شده است. آنچه مهم است آن است که برنامه‌های بهداشت جهانی ابزاری ارزشمند، اما در عین حال کم استفاده شده برای دیپلماسی و اهداف سیاست خارجی بوده که امروزه باعث شده است نقشی را در نفوذ به عرصه بین‌المللی داشته باشند (kevany, 2013: 800-806).

دیپلماسی سلامت امروز بیش از هر زمان دیگری شامل بسیاری از بازیگران است که همه آن‌ها نماینده دولت نیستند و در مکان‌های مختلف، رسمی و غیررسمی، در سطوح مختلف اختیارات رخ می‌دهند. اکنون تعداد فزاینده‌ای از چالش‌های بهداشتی از مرزهای ملی فراتر رفته‌اند. این امر تقاضاهای بیشتری برای پاسخگویی در سیاست‌ها و همچنین هماهنگی دیپلماتیک در سطح جهانی ایجاد می‌کند. بر خلاف سطح داخلی، جایی که کشوری از طریق سیستم ملی بهداشت خود به مجموعه‌ای از شرایط بهداشتی پاسخ می‌دهد، امروزه در سطح جهانی آنچه لازم است درک این شرایط بهداشتی در زمینه انتقال فراملی / فرامرزی خدمات بهداشتی و درمانی است. با عطف به تأکید بر جهانی‌شدن بهداشت و سلامت و امکانات ناشی از آن امروزه شاهد آن هستیم که گسترده‌تر شدن حوزه سلامت و درمان دست بسیاری از کشورها را برای رسیدن به برخی مقاصد خود باز گذاشته است. برخی از کشورها از این فرصت استفاده کرده و به برخی اقدامات مانند اعمال تحریم

می‌پردازند که بر حکومت مرکزی و سیاست‌های داخلی یک کشور فشار آورده و به آن تغییر جهت بدهند. از آنجایی که امروزه تحریم‌های اقتصادی مهم‌ترین اهرم فشار بیان شده است لذا جهانی شدن بهداشت و درمان نیز گزینه قابل تأملی برای اعمال‌کنندگان تحریم از جهت ممنوعیت واردات و صادرات طرفین برای این کار می‌باشد. به همین جهت برخی از متفکران و سیاستمداران معتقد هستند که مسئله سلامت جهانی و جهانی شدن و دخیل شدن برخی NGOها و مراکز دیگر در عرصه دیپلماسی سلامت منجر به اقدامات غیر بشردوستانه و سواستفاده از این فرصت برای اعمال تحریم و فشار بر کشورها شده است. با عطف به اهمیت دیپلماسی سلامت و ضرورت تبادلات بهداشتی و درمانی ناشی از جهانی شدن در ادامه بعد از بیان تحریم‌های اقتصادی و انواع آن به تاثیرات تحریم‌های اقتصادی وضع شده بر بیماران سرطانی ایران می‌پردازیم.

شکل ۱- هدف و منشاء تحریم

تحریم‌های اقتصادی علیه ایران

امروزه تحریم‌های اقتصادی ابعاد و اثرات گسترده‌تری را پیدا کرده است چرا که با توجه به وجود امکانات ارتباطی و اطلاعاتی متنوع، کشورهای مختلف وابستگی‌های متفاوت‌تری را به جهت تامین برخی موارد داخلی به کشورهای دیگر پیدا کرده‌اند. از سویی دیگر هم اگر بخواهیم این نظر را مبنی بر نظریات برخی اندیشمندان در خصوص جهانی شدن و راه‌های ارتباطی مختلف و تقسیم کار بین‌المللی در نظر بگیریم، باید گفته شود که برای مثال در زمینه غذایی و دارویی اعمال تحریم می‌تواند خطرات و آسیب‌های مختلفی را به وجود آورد. برای مثال تولید برخی مواد دارویی و یا بهداشتی برای بیماری‌های مختلف در برخی NGOها، امروزه نیاز به ارتباطات مختلف و امکانات کنونی دارد که در صورت تحریم‌هایی مانند تحریم ارتباطی و مالی هر کشور با این‌گونه NGOها منجر به آسیب جدی به بخش‌های مربوطه خواهد شد. بنابراین امروزه هرگونه تحریم نابجا می‌تواند از زندگی یک فرد تا سرنوشت یک کشور را تحت تاثیر قرار بدهد که بدترین آن‌ها تحریم‌هایی است که با هدف سیاسی بر اقشار آسیب‌پذیر مانند بیماران ضربه وارد می‌کند. این در حالی است که در قوانین بین‌المللی این‌گونه اقدامات نقض قانون و حقوق بشر اعلام شده است. نمونه بارز این‌گونه تحریم‌های نابجا را می‌توان در تحریم‌های غرب علیه جمهوری اسلامی ایران دید. به همین دلیل در ادامه به بررسی تحریم‌های اقتصادی علیه ایران می‌پردازیم.

سال‌های زیادی است که جمهوری اسلامی ایران از آغاز موجودیت خود تا کنون با تحریم‌های گوناگونی بنا بر اهداف مختلفی از سوی کشورهای دیگر مواجه شده است. این کشورها در بعد از اعلام دستیابی به دانش هسته‌ای ایران، تحریم‌های اقتصادی را با شدت و قوت بیشتری بر این سرزمین اعمال کرده‌اند تا بتوانند مانع از برخی فعالیت‌ها در راستای دانش هسته‌ای و قدرت بیشتر کشور ایران شوند. در حال حاضر ایران با بی‌سابقه‌ترین تحریم‌ها در تاریخ اقتصاد جهانی روبه‌روست؛ به‌طوری که می‌توان درباره آن اصطلاح جنگ اقتصادی را به کار برد. آمریکا توانسته است با به‌کارگیری ابزارهای مختلف، متحدان خود و بسیاری کشورهای دیگر را مجاب کند تا در راستای فشار اقتصادی بر ایران با این کشور همکاری نکنند. با نگاهی به روند کلیه تحریم‌های وضع شده از سوی غرب بر علیه کشورمان می‌توان پنج موج تحریم را شناسایی کرد: تحریم‌های تکنولوژیک، سرمایه‌گذاری و تجهیزات نظامی، محدودسازی نقل‌وانتقالات مالی، تحریم بانک مرکزی، تحریم‌های فروش نفت و گاز و ممنوعیت مبادلات فلزات گرانبها و طلا و مسدودسازی وجوه. هرچند تحریم‌ها بخش‌های مختلف اقتصاد ایران را متأثر کرده است اما مقامات اقتصادی کشور کوشیدند با اتخاذ تدابیر مناسب اثرات تحریم‌ها را مدیریت نمایند (منظور و مصطفی‌پور، ۱۳۹۲: ۲۲-۲۴).

به جهت اهمیت تحریم‌های اقتصادی و هدف نوشتار، از دیگر تحریم‌ها چشم‌پوشی کرده و در این مطلب صرفاً به تحریم اقتصادی پرداخته می‌شود. اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه ایران از نوع دوم یعنی تأثیر بر روابط تجاری و محدودیت‌های تجاری، مالی و تحت تأثیر قرار دادن انواع روابط وارداتی و صادراتی است که بیشترشان توسط آمریکا به‌صورت یکجانبه و گاهی هم همراه با کشورهای مختلف اعمال شده است. در طول تاریخ ایران بخصوص بعد از انقلاب اسلامی، ایران به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی و استراتژیکی که دارد و از سوی دیگر برخی عوامل مهم مانند قدرت و تأثیرگذاری در منطقه و یا برخی موارد داخلی مانند نیروهای متخصص و جمعیت جوان کشور در زمینه‌های نظامی و تسلیحاتی و هسته‌ای بی‌تردید تحت فشار تحریم‌هایی در طی دوران‌های مختلف بوده است. ایران در خلال بیست و هفت سال بعد از انقلاب همواره مورد تحریم اقتصادی بوده است که بیشترین آن‌ها یکجانبه از سوی آمریکا صورت گرفته است. بنابراین کارنامه تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران بسیار پررنگ‌تر است و به این منظور برای تأیید این امر در ادامه به تحریم‌های وضع شده از سوی آمریکا بر علیه ایران اشاراتی مختصر را خواهیم داشت.

در دوره‌های متفاوت ریاست جمهوری در آمریکا تحریم‌ها علیه ایران دستخوش تغییرات مختلفی شده است. برای مثال در دوره کارتر ایران چهار بار تحریم شد که شامل ممنوعیت واردات نفت، مسدودشدن دارایی‌های ایران، ممنوعیت صادرات ایران و واردات از ایران بود. در زمان ریاست جمهوری ریگان هم در ۱۹۸۳ اولین تحریم اعمال شد که بر اساس آن کمک‌های سازمان بین‌الملل به ایران محدود شد. در ۱۹۸۲ ممنوعیت صدور تسلیحات به ایران تصویب شد و ممنوعیت واردات از ایران نیز در سال ۱۹۸۷ مورد تصویب قرار گرفت. در زمان بوش پدر تحریم کالاهای دو منظوره اعمال شد. این تحریم‌ها در زمان ریاست جمهوری بیل کلینتون مجدداً وضع گردید و در کنار تمدید تحریم‌های گذشته تحریم‌های گسترده‌تر علیه ایران وضع شد. در سال ۱۹۹۷ ممنوعیت کمک به توسعه منابع نفتی و سرمایه‌گذاری در میدین نفت تصویب شد، در سال ۱۹۹۶ قانون معروف به ایلسا توسط کمیته مالی سنای آمریکا علیه ایران وضع شد که مربوط به تحریم ایران و لیبی بود که شرکت‌های نفتی را از معامله با ایران منع می‌کردند (شاهینی، ۱۳۸۳: ۱۱۵). بنابراین دوران کلینتون را باید دوره شاخصی در استفاده از تحریم‌های اقتصادی دانست. در زمان بوش پسر هم دو تحریم اقتصادی علیه ایران صورت گرفت: ۱- تمدید قانون ایلسا ۲- وضع تحریم که بر اساس آن ایران و کشورهای طرف معامله با ایران زیر فشار قرار می‌گرفتند.

از نظر ماهیت تحریم‌ها در جدولی که در ادامه ترسیم شده بیانگر آن است که در دوره بعد از بوش پسر ماهیت آن‌ها به شدت ضدانسانی‌تر شده است که در دوره ترامپ به اوج تحریم‌های ضدانسانی و ضدقانونی بین‌المللی رسیده است. اما این تحریم‌ها در وهله اول ارتباطات میان دو کشور را تحت تأثیر قرار داده که روزه‌روز منجر به بدتر شدن روابط ایران و آمریکا و سپس

تأثیرات مختلف بر اقتصاد ایران شده است. از اوایل انقلاب با اعمال تحریم‌ها تغییراتی در مناسبات ایران و آمریکا پدید آمد و روابط تجاری ایران و آمریکا حدود ۱۶ تا ۱۷ درصد بود و اعمال تحریم‌ها به سوی اروپا تغییر جهت داد. بارزترین نمود خصومت آمریکا نسبت به ایران را می‌توان مخالفت صریح این کشور با خطوط لوله انتقال نفت از طریق ایران و عدم بهره‌برداری ایران از موقعیت ترانزیتی خود دانست که بی‌تردید منافع بلندمدت ایران را با چالش مواجه ساخت (سنایی، ۱۳۸۳: ۱۶۶). به‌رغم آنکه عبور خطوط لوله گاز از ایران دارای توجیه اقتصادی قوی‌تری بود، ولیکن آمریکا مانع از آن شد. همه این عوامل موجب شد تا میزان تولید و صادرات نفت ایران در چند دهه اخیر کاهش چشمگیری بیابد به طوری که ایران در بحبوحه انقلاب در سال ۱۳۵۷، ۴۲۵۲ هزار بشکه در روز نفت تولید می‌کرد اما پس از آن و با شروع تحریم‌ها علیه ایران، پس از گذشته چند دهه هنوز نتوانسته به میزان تولید و صادرات سال‌های پیش از انقلاب برسد، این امر خود مهر تاییدی بر میزان ظالمانه بودن تحریم‌های آمریکا در قبال ایران و تأثیر آن بر زندگی مردم ایران می‌باشد. در سال ۲۰۰۰ اکثر تحریم‌های وضع‌شده از سوی کشورها بخصوص آمریکا در راستای مقابله با برنامه‌های هسته‌ای ایران وضع شده است (Katz man, 2010: 30-48).

بعد از اعلام دسترسی به دانش هسته‌ای از سوی ایران، آتشبار وضع و اعمال تحریم‌ها شدت بیشتری به خود گرفت و نه تنها فقط در عرصه واردات و صادرات بلکه به صورت مستقیم‌تری باعث تأثیر بر زندگی ملت ایران شده که عوارض و پیامدهای خاص خود را داشته است. در سال ۲۰۰۶ نیز تحریم عرضه فناوری و سلاح به ایران تصویب شد. اما ناگفته نماند که نخستین تحریم جامع سراسری علیه ایران در دوران صدور تحریم بریتانیا علیه ایران به منظور واکنش در برابر انتخاب دکتر مصدق به وزارت بود و اولین قطعنامه شورای امنیت علیه ایران در زمان مصدق برای واکنش به ملی شدن صنعت نفت ایران صادر شد (Katz man, 2010: 30-48). علاوه بر این در مورد برخی کالاها ایران مورد تحریم چندجانبه از سوی کشورهای داوطلب بوده است مثلاً از سوی استرالیا برخی کالاهای دوجانبه به ایران صادر نمی‌شد، البته موارد کالاهای دوجانبه آنقدر گسترده شد که تقریباً بسیاری از وسایل الکترونیکی را هم شامل می‌شد. در زمینه کاهش صادرات نیز تحریم نفتی به همراه ایجاد محدودیت‌های ارزی بانک مرکزی صادرات نفت ایران را به شدت کاهش داده است. در سال ۲۰۱۱ ایران روزانه ۲٫۵ میلیون بشکه نفت صادر کرد اما بر اساس آمار آژانس اطلاعات انرژی در فوریه سال ۲۰۱۳ به حدود ۱٫۲۵ میلیون بشکه در روز کاهش یافته است (www.eia.gov.us 2012).

بعد از بوش پسر در دوره اواما تحریم‌ها به صورت ملایمانه‌تر وضع شد اما به طور کامل برداشته نشد و سپس در دوره ترامپ و ریاست جمهوری چند ساله او، تحریم‌های علیه ایران به بدترین وضع از کلان تا تحریم‌های فردی به صورت سخت‌تر مورد تصویب و اجرای این کشور و برخی کشورهای دیگر قرار گرفت. شدت این تحریم‌ها روندی کاهشی را بر رشد و توسعه اقتصادی ایران داشت که تمامی جنبه‌های داخلی را تحت تأثیر قرار داد و از آن به عنوان جنگ اقتصادی نام می‌برند. این جنگ تبعات به شدت بدی را بر زندگی اقشار خاصی همچون بیماران داشته است.

جدول ۱- ماهیت تحریم‌های وضع‌شده علیه ایران از سوی آمریکا

تاریخ	ماهیت تحریم
۱۹۷۹ دوره کارتر	ممنوعیت واردات نفت، ممنوعیت صادرات و واردات، مسدود شدن دارایی‌های ایران، تحریم بانک‌های ایران
۱۹۸۲	ممنوعیت صدور تسلیحات به ایران
۱۹۸۳ و ۱۹۸۷	محدود کردن کمک‌های سازمان ملل به ایران، ممنوعیت واردات نفت از ممنوعیت واردات تجهیزات و قطعات
دوره ریگان	یدکی
۱۹۹۲ دوره بوش پدر	تحریم کالاهای دو منظوره، تحریم‌های جامع در زمینه بازرگانی و سرمایه‌گذاری

قانون ایلسا، منع کمک شرکت‌های نفتی از معامله با ایران و اعمال فشار، ممنوعیت کمک به توسعه منابع نفتی و سرمایه‌گذاری منابع نفتی	۱۹۹۷ و ۱۹۹۶ دوره کلیتون
تمدید قانون ایلسا، تحریم‌های دیگر همچون تحریم شرکت‌های کرایه‌ای و چینی از ارتباط اقتصادی با ایران، تحریم‌های هسته‌ای	۲۰۰۱ دوره بوش پسر
تمدید تحریم‌های اقتصادی از قبیل بانکی، نفتی و شدت بیشتر در تحریم‌های هسته‌ای	۲۰۰۹ دوره اوباما
تشدید تحریم‌ها مانند هواپیمایی، موشکی و سایت‌های مختلف، انرژی، بانکی، حمل‌ونقل، کشتی‌سازی، اشخاص، شرکت‌های مختلف، زندان‌ها، دانشگاه‌ها و...	دوره ترامپ

اگرچه در دوران اوباما با تغییر سیاست‌های دولت وی برخی تحریم‌ها کاهش و یا به تعلیق درآمدند ولی میزان تحریم‌های اعمالی علیه ایران آنقدر زیاد بود که حتی با به تعلیق درآوردن برخی از آنها نیز مشکلات ناشی از تحریم‌ها رفع نشد. حتی با اتخاذ برجام امریکا نشان داد که متعهد به هیچکدام از تعهدات خود در قراردادهای مذکور نیست. این امر با روی کار آمدن ترامپ به‌عنوان رئیس‌جمهور بعدی شدت بیشتری به خود گرفت. در دوره ریاست جمهوری ترامپ، دولت امریکا به اتخاذ تحریم‌های یکجانبه بیشتری برای مقابله با دانش هسته‌ای ایران پرداخت که نه تنها بر ایران و زندگی مردمان ایران تأثیرات خود را گذاشته است بلکه این تحریم‌ها دست و بال کشورهای مختلفی را که قبلاً شرکای اقتصادی ایران بوده و صادرات و وارداتی باهم داشته‌اند را نیز بسته است. این نوع تحریم‌های یکجانبه نه تنها باعث کاهش صادرات و واردات این کشور شده بلکه با جان مردمان ساکن در این ایران نیز بازی کرده است چرا که شاید اولین قشر آسیب‌پذیر ابتدا بیماران و سپس خانواده‌ها با درآمدهای بسیار پایین هستند. در این بین آن چیزی که خطرآفرین است کمبود داروها و تجهیزات برای بیمارانی است که داروهای درمانی آنها وابسته به واردات و صادرات از کشورهای مختلف است که در ایران سرطان بارزترین این بیماری است و به‌شدت تحت تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم این اقدامات سیاستی امریکا قرار گرفته است. به این منظور در ادامه به بیان تحریم‌ها و یا تأثیرگذاری تحریم‌ها بر دارو تجهیزات برای این قشر بیمار می‌پردازیم.

تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر بیماران سرطانی ایران

به دور از انتظار نیست که اولین قشر آسیب‌پذیری که شامل این نوع محدودیت‌ها می‌شوند بیماران خاص می‌باشند چرا که ادامه‌دار بودن چرخه زندگی آنها، به رساندن به موقع دارو درمان مناسب وابسته می‌باشد. مسئله و سوالی که به وجود می‌آید آن است که این تحریم‌ها چگونه منجر به تأثیرگذاری بر زندگی بیماران سرطانی می‌شود و یا به‌عبارت ساده‌تر چه تأثیراتی را بر بیماران سرطان ایران داشته است؟ در پاسخ باید گفت که اتخاذ تحریم‌ها منجر به عدم وارد شدن دارو و یا تاخیر در رساندن به موقع مواد اولیه و ایجاد فواصل زمانی طولانی در روند درمان آنها و همچنین تأثیر بر قیمت داروها می‌شود. درک تأثیر تحریم‌ها بر سیستم‌های بهداشتی و درمانی، دریچه‌ای برای درک تأثیر آنها بر جامعه و تجربیات زنده شهروندان، احساس آنها و ارتباط با آینده است. بیشتر تحقیقات در مورد تحریم‌ها و مراقبت‌های بهداشتی ایران بر کمبود فوری دارو و موانع کوتاه‌مدت و میان‌مدت دسترسی به مراقبت متمرکز شده است. در حالی که تجربه تحریم‌ها در درجه اول بیماران را تحت تأثیر قرار می‌دهد، توجه چندانی به تأثیر تحریم‌ها بر نحوه آموزش متخصصان پزشکی و کسانی که در مراحل حرفه‌ای تکوینی هستند و یا مجبور به انجام فعالیت‌های پزشکی با پیامدهای مستقیم یا غیرمستقیم برای افراد می‌شود، نشده است. برای جامعه پزشکی و گروه آموزشی پیامدهایی مانند موارد زیر تأثیرات بسیار تهدیدآمیزی را متوجه آنها کرده است که عبارتند از:

اولین مورد تأثیرات تحریم‌های وضع و اعمال‌شده در خصوص تصور قطع شدن از جهان خارج است که تأثیرات مخربی را بر آموزش پزشکی و عملکرد آن‌ها دارد؛ این تأثیرات برای جامعه پزشکی و بیماران ملموس‌تر است. ثانیاً، مسئله بسیار کاربردی دسترسی محدود به منابع آموزشی است که یکی از محصولات جانبی تحریم‌های خارجی تحت تأثیر قرار دادن چشم‌انداز تولید دانش می‌تواند باشد و سرانجام سومین مورد که منجر به تأثیرات روانی بر زندگی هم بیماران و هم جامعه پزشکی می‌شود احتمال ایجاد چشم‌اندازهای روانی و سیاسی خاص در اذهان این گروه است. بنابراین از نظر علمی و آموزشی این تحریم‌ها تأثیرات ملموس و غیرقابل ملموسی را در عرصه علمی و پزشکی گذاشته است (Behrouzan and Sepehri Far, 2020: 2-20).

تحریم‌ها به‌طور غیرمستقیم موجب نگرانی‌های بهداشتی شدیدی بویژه در درمان سرطان شده است. برنامه اقدام برای درمان سرطان، برنامه ملی کنترل سرطان ایران ارزیابی نموده و گزارشی را ارائه داده است که دچار کاستی‌های بسیار، شامل پیشگیری، تشخیص و درمان، مراقبت‌های تسکینی، پایش، و فناوری است و از کمبودهای شدید دارویی برای مداوای سرطان نیز رنج می‌برد. تحریم‌ها معافیت‌هایی برای دارو و غذا داشته‌اند اما به واسطه دشواری حمل‌ونقل، جابه‌جایی ارز یا فقدان پول، منجر به اختلال در سرویس‌های سلامت شده‌اند. شواهد فزاینده‌ای وجود دارد که تحریم‌ها به قشرهای آسیب‌پذیر، زیان رسانده و تا مادامی که تحریم‌ها از روی ایران برداشته نشود، روند مداوای بیماران سرطانی به روند پرمخاطره خود ادامه خواهد داد. بی‌تردید این امر راه‌حل پیچیده‌ای را می‌طلبد، اما به یک رویکرد نوین و ابتکاری در دیپلماسی به‌صورت جهانی که دربردارنده حقوق بشر است، نیاز خواهد بود (Shahabi, et al., 2015: 5-10). در حال حاضر با وجود تحریم‌هایی که بر کشور فشار آورده است، برنامه‌های کنترل سرطان نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرند. محققان به گزارش‌های کمبود گسترده داروهای خاص برای بیماران سرطانی، هموفیلی‌ها و دیابتی‌ها بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ اشاره کرده‌اند (Behrouzan and Sepehri Far, 2020: 1-20).

پس از سال ۲۰۱۸، مقامات حقوق بشر سازمان ملل متحد و گروه‌های حقوق بشری همچنان در دسترسی به درمان‌های تخصصی سرطان خون، اپیدرمولیز بولوسا یا بیماری پروانه‌ای (که باعث شکنندگی و تاول پوست می‌شود) و صرع گزارش می‌دهند. این در حالی است که تمایز بین تأثیر نقش دولت در تخصیص بودجه برای واردات به‌موقع و فساد و مسائل قاچاق از یک سو و تأثیر مستقیم تحریم‌ها از سوی دیگر دشوار است، اما شواهد به‌خوبی نشان داده است که بانک‌ها یا شرکت‌های زیادی در زمان اعمال تحریم‌ها علیه ایران تصمیم گرفته‌اند تجارت خود را با ایران از ترس عواقب ناشی از ایجاد روابط با ایران، کاهش بدهند (Soderholm, 2020: 2-10).

اتخاذکنندگان تحریم بر علیه ایران در حالی بر این تصمیمات مهر تایید می‌زنند که بسیاری از بیماران سرطانی را قربانی اهداف و خواسته‌های سیاسی خود می‌کنند درست نقطه مقابل ادعای حقوق بشری غرب و امریکا قرار دارد که نشان می‌دهد تا چه اندازه حقوق بشر را به عرصه عمل کشانده‌اند (Shahabi, et al., 2015: 10-11).

این اقدامات نه تنها ضد حقوق بشر می‌باشد بلکه می‌توان از آن تحت عنوان تروریسم اقتصادی نام برد چرا که این محدودیت‌های اعمال‌شده با جان هزاران بیمار خاص سرطانی بازی خواهد کرد. در صورتی که برایان هوک نماینده ویژه آمریکا بیان کرده بود که تحریم‌های امریکا شامل اقلام بشردوستانه نمی‌شود اما دقیقاً تحریم‌های اتخاذی آنان افراد بیمار زیادی را در ایران با مخاطرات درمانی و عدم درمان به‌موقع مواجه کرده است تا جایی که جان میلیون‌ها انسان اعم از کودک، نوجوان، جوان و پیر را تحت تأثیر قرار داده است (خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۸). علاوه بر این تحریم‌های

اعمال شده، تلاش کسانی را که به دنبال تأثیرگذاری بر رویکرد انسانی و سلامت‌محور در مصرف دارو هستند، تضعیف می‌کند. همزمان دولت ایران با بسته شدن مداوم مرزهای هوایی و زمینی از یک‌سو تحریم کردن صادرات دارویی به ایران توسط غرب از سوی دیگر، منجر به ایجاد محیطی خصمانه برای آن دسته از ایرانیانی که مایل به همکاری با نهادها و دانشمندان غربی هستند، شده است.

دنیای یکپارچه و به هم پیوسته امروز به سیستم‌های بانکی و شبکه‌های تجاری بستگی دارد که تحت سلطه ایالات متحده است. در نتیجه، دولت ایالات متحده قادر است با استفاده از تحریم‌های اقتصادی با آسودگی نسبی به روابط اقتصادی، سیاسی و حتی اجتماعی در کشورهای هدف آسیب برساند. اگرچه تحریم‌های ایالات متحده به گونه‌ای طراحی شده‌اند که به نظر می‌رسد دسترسی انسان‌دوستانه به غذا و دارو را شامل نمی‌شود، در عمل تحریم‌های ایالات متحده به‌عنوان ابزاری برای جنگ اقتصادی عمل می‌کند. مقامات در واشنگتن همچنان اصرار دارند که «معافیت» تحریم‌های خود را برای محافظت از تجارت بشردوستانه حفظ کنند، حتی پس از آنکه دیوان دادگستری بین‌المللی حکم داد که این معافیت‌ها ناکافی است در زمان دونالد ترامپ رئیس‌جمهور ایالات متحده، وضعیت بدتر شده است.

اطلاعات اداره سرشماری نشان می‌دهد که ایالات متحده به‌طور متوسط سالانه ۲۶ میلیون دلار محصولات دارویی به ایران در جریان تحریم‌های دوران باراک اوباما صادر کرده اما در دوره بعدی طبق سیاست‌های تحریم‌آمیز ترامپ، در دو سال گذشته صادرات به‌طور متوسط سالانه فقط ۸,۶ میلیون دلار بوده است. دولت ترامپ همچنین صادرات دارو به ایران را برای کشورهای اروپایی دشوارتر کرده است. طبق اطلاعات گمرک سوئیس، صادرات دارویی سوئیس به ایران ۳۰ درصد از ۲۳۵ میلیون فرانک سوئیس (۲۴۰ میلیون دلار) در سال ۲۰۱۷ به ۱۶۳ میلیون فرانک (۱۶۷ میلیون دلار) در سال گذشته کاهش یافته است. تحریم‌ها به‌طور کامل در نوامبر ۲۰۱۸ مجدداً اعمال شد، صادرات سوئیس در آن سال به زیر میانگین ۱۷۳ میلیون فرانک (۱۷۸ میلیون دلار) رسید که از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۵ مشاهده شد. به همین ترتیب، صادرات دارویی فرانسه به ایران ۲۵ درصد از ۱۹۴ میلیون یورو (۲۱۸ میلیون دلار) در سال گذشته به ۱۴۶ میلیون یورو (۱۶۴ میلیون دلار) در سال‌های گذشته کاهش یافته است و بر اساس داده‌های رسمی آن کشور، از میانگین ۱۵۰ تا ۲۰۰ میلیون یورویی (۱۶۸ میلیون دلار) از ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۵ کاهش یافته است. اگرچه ایران در بسیاری از داروها به خودکفایی رسیده است و تنها در درصد کمی از داروها نیاز به واردات دارد اما این خریدها ممکن است فقط بخش کوچکی از تقاضای کل را تشکیل دهند، این موارد مربوط به داروهای خاصی است که برای رفاه حال بسیاری از بیماران بویژه بیماران با بیماری‌های پیشرفته یا مزمن حیاتی است. در اینجا نگرانی ویژه‌ای در مورد خطر ابتلا به بیماران سرطانی بخصوص در سرطان کودکان وجود دارد که تحت تأثیر برخی از داروهای مورد تحریم و یا منابع اولیه است (Kebriaeezadeh, 2019).

در مقابل این اختلالات واردات، فرصت‌طلبان قاچاق داروهای تقلبی و بی‌کیفیت را از طریق مسیرهای پاکستان، ترکیه و امارات متحده عربی به ایران آغاز کرده‌اند. اگر این اختلالات بدتر شود، می‌تواند منجر به معرفی مواد تقلبی یا ناخالص به داروهای تولید داخل شود که نه تنها منجر به تولید داروهای بی‌کیفیت بلکه منجر به خطرات جدید برای بهداشت عمومی نیز می‌شود. دوم؛ تحریم‌ها با قطع شدن زنجیره‌های تأمین، تولید داخلی را قطع می‌کنند. تولیدکنندگان دارویی ایران بیش از ۱۰ هزار ترکیب مختلف را در فرآیند تولید خود استفاده می‌کنند. فشار تحریم‌های ایالات متحده و تأثیر سردکننده آن بر بانک‌های بین‌المللی باعث شده است که بسیاری از تأمین‌کنندگان نتوانند پرداخت قابل اعتماد مواد اولیه فروخته شده به ایران را دریافت کنند. برخی از داروها برای تولید به ۱۵ ماده از تولیدکنندگان مختلف در کشورهای مختلف احتیاج دارند (Kebriaeezadeh, 2019).

با وجود عدم مسئولیت دولت‌ها بر سلامتی شهروندان دیگر کشورها، در خصوص اتخاذ تحریم‌ها مصوب شده است که نباید دولت‌ها و یا اشخاص تحریم‌کننده مواردی را اتخاذ نمایند که بر سلامتی دیگران تاثیرگذار باشد. همچنین حق سلامت در بسیاری از اسناد بین‌المللی مورد شناسایی و تایید قرار گرفته است، این امر برخلاف چیزی است که سال‌هاست برای بیماران سرطانی ایران رخ داده است. این تحریم‌ها فقط یک جنبه از زندگی این بیماران را تحت تاثیر قرار نداده است بلکه برخی از مواد مختلف برای تشخیص این نوع بیماری نیز جز موارد وارداتی ایران از کشورهای دیگر بوده که اکنون برای ادامه درمان و یا حتی تشخیص این نوع بیماری با مشکل مواجه شده است. موانع حاصل شده بر سر راه درمان بیماران سرطانی به چند بخش تقسیم می‌شود که عبارتند از:

در درجه اول کمبود برخی از داروهایی که در کشور تولید نمی‌شود و در وهله دوم، اگرچه حجم زیادی از داروها را ایران تولید می‌کند اما اتخاذ برخی تحریم‌ها و محدودیت‌های مالی و بانکی منجر به کمبود و یا عدم واردات تجهیزات و مواد اولیه مورد نیاز آن شده است که نمونه بارز این امر را با مراجعه به بیمارستان‌هایی که بیماران سرطانی بستری می‌شوند می‌توان مشاهده کرد که علت بدتر شدن وضعیت جسمی آنان نبود دارو و یا کمبود دارو می‌باشد.

تهیه مواد اولیه و عدم دسترسی بدون مانع ایران برای تامین مواد اولیه داروهای سرطانی به شدت بر زندگی بیماران سرطانی ضربه وارد کرده است. برای مثال تحریم شرکت پارس ایزوتوپ که سازنده داروهای برای بیماران سرطانی و تشخیص آن است ضربه سختی را به تجهیزات و داروهای پزشکی در این نوع بیماری زده است. این شرکت یکی از شرکت‌های مهم در تامین برخی مواد رادیو اکتیو برای درمان و تشخیص بیماری در ایران است که هزاران مرکز درمانی را پوشش می‌دهد. از جمله داروهای دیگر می‌توان به مواردی مانند البومین^۱ (در سرطان خون)، لوموستین^۲ (سیسی انیو؛ برای شیمی درمانی)، سیتارابین^۳، ابرلبین^۴، دوکسوروبیسین^۵، فلورواوراسیل^۶ اشاره کرد (نجاتی، ۱۳۹۱). طبق مصاحبه نویسنده با برخی بیماران سرطانی که در حال درمان می‌باشند، داروهایی مثل اتوپوزاید^۷ که داروی شیمی درمانی هستند به سختی یافت می‌شوند (مینایی، ۱۴۰۰). داروی دیگری نیز تحت عنوان نگزاوار^۸ ویژه بیماران سرطانی است که طبق گفته‌های افرادی که مصرف می‌کنند به سختی یافت می‌شود و حتی قیمت آن نیز روزبه‌روز در حال افزایش است که همه در هنگام مراجعه و پرسش در خصوص علت این موانع، ارائه‌دهندگان، تحریم را عامل کمبود و گران شدن آن اعلام کرده‌اند (دلفی‌زاده، ۱۴۰۰).

آمارها و گفته‌های پزشکان نشان داده است که داروهای شیمی درمانی مانند آسپاراژیناز^۹، مرکاپتوپورین^{۱۰}، درمان سرطان خون و حتی داروی اصلی درد پاراستامول^{۱۱} به اتمام رسیده است و درمان هزاران کودک به دلیل عدم دسترسی به این داروها به دلیل تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران به‌طور قابل توجهی تحت تاثیر قرار گرفته است که البته این به معنای ناتوانی علم پزشکی کشورمان نیست بلکه در ایران پزشکان حاذق و باتجربه‌ای وجود دارند که حتی داروهای مختلفی را در عرصه جهانی ساخته‌اند اما نه تنها در ایران بلکه در همه جهان تکمیل این چرخه نیاز به برخی مواد دارد که توسط کشورهای دیگر تولید

-
- ۱ Albumin
 - ۲ Lomustine
 - ۳ Cytarbine
 - ۴ Eberlbin
 - ۵ Doxorubicin
 - ۶ Fluorouracil
 - ۷ Etoposide
 - ۸ Nexavar
 - ۹ Asparaginase
 - ۱۰ Mercaptopurine
 - ۱۱ Paracetamol

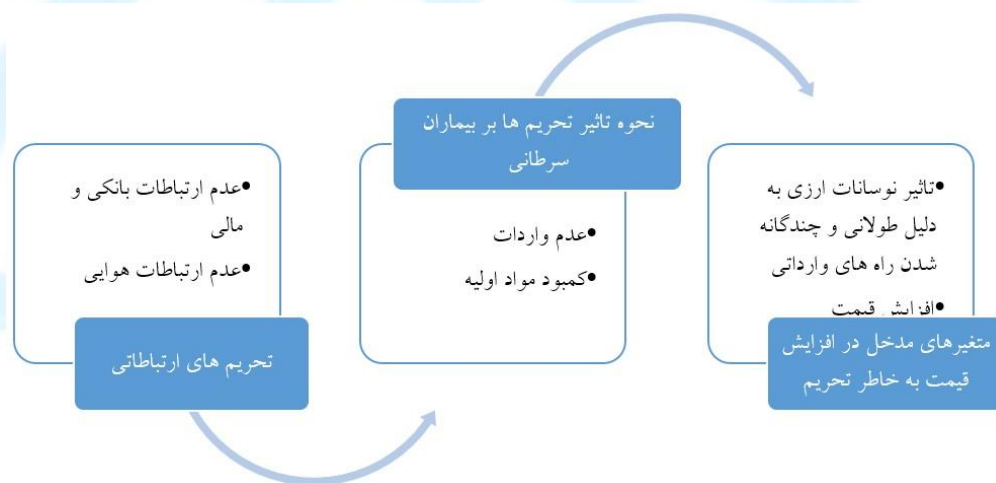
می‌شود (پابنده، ۱۴۰۰). این اختلال سه شکل اصلی دارد: اول؛ تحریم‌ها بر در دسترس بودن واردات تأثیر می‌گذارد. در حالی که واردات فقط ۳ درصد از کل تقاضای ایران را بر اساس واحد نشان می‌دهد؛ ۳۹ درصد نیاز کشور را از نظر ارزش تشکیل می‌دهد. این نشان‌دهنده این واقعیت است که داروهای وارداتی معمولاً ۵ برابر معادل تولید داخل گران هستند و این واقعیت که ایران تمایل به واردات دارو بویژه داروهای تخصصی که عموماً گران‌تر هستند دارد. درست مانند مواد اولیه، محدودیت‌های بانکی کار واردکنندگان ایرانی را در پرداخت هزینه دارو به تأمین‌کنندگان اروپایی و آسیایی دشوار کرده است. کمبود داروهای وارداتی و هزینه‌های سرسام‌آور آسیب‌پذیرترین بیماران، آن‌هایی که بیماری‌های نادر یا پیشرفته دارند را بیشتر در معرض خطر قرار می‌دهد (Kebriaeezadeh, 2019).

اگرچه دولت ایران با برخی تدابیر و رایزنی‌ها برخی از اقلام دارویی را از کشورهای دیگر توانسته تأمین کند اما محدودیت‌های مالی و پرداختی به واسطه تحریم‌ها از یک‌سو و از سوی دیگر نوسانات نرخ ارز منجر به افزایش چند برابری قیمت این داروها شده است به‌صورتی که قیمت برخی از اقلام داروهای سرطانی بیش از ۱۸ الی ۲۰ میلیون تا ۶۰ تومان می‌باشد که هیچ نوع بیمه‌ای هم برای پوشش‌دهی این امر وجود ندارد. این تأثیرات نه تنها از جهت تحریم‌های دارویی بلکه انواع دیگر تحریم‌ها نیز بر زندگی این بیماران تأثیر گذاشته است برای مثال برخی شرکت‌های هوایی به دلیل مورد تحریم واقع شدن دیگر قادر به ارسال تجهیزات لازم برای این بیماران و یا رساندن مواد مختلف دارویی برای ساخت داروهای درمانی بیماران سرطانی نیستند. این امر در حالی است که برخی از مواد اولیه برای داروهای سرطانی را باید خیلی سریع منتقل کرد و عدم وجود راه‌های هوایی منجر به تاخیر در رساندن این مواد می‌شود و یا رساندن این مواد از راه‌های دیگر به دلیل مسافت زمانی و مکانی بیشتر باعث از بین رفتن اثرات دارویی و یا فاسد شدن آن‌ها خواهد شد. بسیاری از پزشکان در این زمینه بیان داشته‌اند که اگرچه اکنون ایران می‌تواند بسیاری از داروهای ضد سرطانی و درمان سرطان را در کشور تولید کند و شاید گفته شود که اکثر داروهای سرطانی در داخل ساخته می‌شود اما حتی اگر ما نیاز به داروهای خارجی هم نداشته باشیم به دلیل تأثیر تحریم‌ها بر برخی مواد اولیه از یک‌سو و بالا رفتن نرخ تورم از سوی دیگر باعث تأثیر بر قیمت داروها شده است. از سوی دیگر به دلیل برخی تورم‌های ناشی از تحریم‌های اقتصادی میزان درآمد یک خانواده در مقابل افزایش قیمت‌ها پاسخگو نبوده است. بنابراین از هر جنبه‌ای که بیندیشیم تحریم‌های وضع‌شده بر زندگی بیماران سرطانی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم تأثیر گذاشته است.

از نگاه بیماران سرطانی این جنایت تحریم‌کنندگان یعنی ایجاد مشکلات جدی در روند سلامتی آنان باعث شده که علاوه بر درد جسمی و روحی باید نگرانی از تأمین دارو و هزینه پرداختی آن که ناشی از تحریم است، بر کوله‌بار دغدغه‌ها و نگرانی‌های خود بیفزایند. چه بسا پدران و مادرانی که به دلیل بالا رفتن قیمت داروها، توانایی پرداخت هزینه‌های سرسام‌آور آن را ندارند و پا به پای فرزندان و بیماران خود رنج روحی و روانی ناشی از نبود دارو را تحمل می‌کنند این در حالی است که در تمامی مراکز سلامت و درمان در هر جای جهان بر ارتباط میان سلامت روانی و معنوی و وجود آرامش بر روند درمان بیماران سرطانی تأکید دارند (کبیری و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶۳-۵۶۴). با مراجعه به بیمارستان‌های مختلف که مخصوص درمان بیماران سرطانی هستند و یا مراجعه به داروخانه‌هایی که داروهای درمانی را برای سرطان توزیع می‌کنند می‌توان دریافت که چگونه کمبود دارو منجر به صف‌های طولانی برای دارو و یا عدم اختصاص تعداد کافی دارو به بیماران شده است که این امر ناشی از تحریم‌های مختلف و متنوع می‌باشد که در بالا توضیح داده شد. در هر حال این اقدامات غیرانسانی امریکا و اتخاذکنندگان تحریم‌ها در حالی صورت گرفته و ادامه دارد که نفس‌های برخی از بیماران سرطانی را به شماره انداخته است. امید است روزی ندای این بیماران به گوش جهانیان برسد و ارگان‌های مختلف و کشورهای مختلف مانع از قتل‌عام تدریجی بیماران سرطانی در یک کشور به واسطه تحریم‌های اقتصادی کشورهای دیگر شود. امیدواریم که چنین

اقدامات غیر بشردوستانه را با همکاری سازمان‌های مربوطه و کشورهای دیگر حل‌وفصل کرده و تمایلات و اهداف سیاسی باعث تاثیرپذیری زندگی بیماران در هیچ جای جهان نشود. در یک جمع‌بندی باید گفت که تحریم‌های اقتصادی به چند صورت ۱- ماده اولیه ۲- عدم ارتباطات بانکی و مالی ۳- عدم ارتباطات هوایی ۴- افزایش قیمت و نوسانات ارزی بر زندگی بیماران سرطانی تاثیر گذاشته است که علاوه بر وخیم شدن اوضاع جسمی منجر به تخریب روحی روانی آن‌ها نیز شده و یا خواهد شد و این در حالی است که بسیاری از کشورها و مجامع جهانی تنها نظاره‌گر آن هستند و هیچ اقدامی را برای این نوع قتل عام تدریجی انجام نمی‌دهند.

شکل ۲- چگونگی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر بیماران سرطانی ایران

نتیجه

در این نوشتار تلاش شد تا چگونگی تاثیر تحریم‌های اقتصادی علیه ایران و بر زندگی بیماران سرطانی مورد بررسی قرار گیرد. بر اساس یافته‌های پژوهش، موانع اقتصادی با تحریم‌های آمریکا و سایر کشورهای دیگر تشدید شده که از بارزترین تاثیرات این موانع، تاثیر بر زندگی بیماران سرطانی بوده است. به این گونه که در وهله اول این امر بازارهای دارویی ایران را به‌طور قابل توجهی تحت تاثیر قرار داده و سپس تحریم‌های موجود علیه ایران باعث شده است که هر راهی را برای بهبود وضع بیماران سرطانی و حتی گاهی ادامه‌دار بودن زندگی برخی از آنان را به بن‌بست برساند. این کار غیرانسانی با اهداف سیاسی به جهت نبود برخی اقلام دارویی و یا مواد اولیه برای ساخت آنان و همچنین عدم دسترسی به برخی راه‌های انتقال دارو مانند راه‌های هوایی، بخصوص مواد اولیه منجر به آسیب‌پذیری زیاد و کند شدن روند درمان و حتی منجر به مرگ برخی از بیماران سرطانی شده است. از نظر داخلی نیز کاهش ارزش ریال منجر به افزایش شدید قیمت داروها و گاهی کاهش سطح خلوص آن‌ها شده است. بنابراین تاثیرات اصلی تحریم بر بیماران سرطانی در یافته‌های این پژوهش عبارتند از:

- افزایش قیمت دارو
- کمبود برخی اقلام دارویی و یا مواد اولیه آن به جهت عدم واردات
- عدم دسترسی به انتقال دارو از راه‌های هوایی
- کند شدن روند درمان
- تاثیر بر جامعه پزشکی و علمی این حوزه
- تحت تاثیر قرار دادن درآمد و اوضاع خانوارهای ایرانی در عرصه اقتصاد

پروژه‌های مشترک بین‌المللی و روابط دیپلماتیک در زمینه عرضه و تقاضا نشان داده است که پیامدهای ثانویه تحریم‌های آمریکا و انزوای بین‌المللی، با تمرکز بر اقتصاد و ایجاد برخی محدودیت‌ها منجر به سقوط ریال، همراه با سیاست‌های خارجی همسو مانند تهدید و تحریم برخی کنشگران دارای ارتباط با ایران باعث کمبود دارو و اختلال و گاهی مختل کردن همکاری چندجانبه در زمینه داروها شده است؛ تا جایی که در برخی مواقع ایران نتوانسته از آزادی علمی و توانایی پزشکان برای همکاری با سرمایه‌گذاران و موسسات خارجی بهره‌بردار. در حالی که محققان و متخصصان ایرانی مشتاق چنین همکاری هستند، تحریم‌ها، انزوا و محیط خصمانه خارجی مانع از آن می‌شود. انتظار می‌رود که کشورهای وضع‌کننده تحریم که ندای حقوق بشر را سر می‌دهند و به دنبال تحقق کامل حقوق بشر در هر کشور هستند متوجه رفتار و تصمیمات ضد حقوق بشری خود نیز بوده و برای اهداف سیاسی خود جان بیماران را قربانی نمایند.

فهرست منابع

منابع فارسی

- ۱- پاینده، مهرداد (۱۴۰۰)، فوق تخصص خون و آنکولوژی، مصاحبه نویسنده با پزشک، کرمانشاه سه‌شنبه ۲ بعدازظهر.
- ۲- خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، ایرنا (۱۳۹۸)، تحریم‌های آمریکا جان بیماران سرطانی را در ایران به خطر انداخته است <https://www.irna.ir/news/83438193/%D8%AA%D8%AD%D8%B1%DB%8C%D9>
- ۳- خدایاری، رحیم؛ گیسو عزیزاده و ندا کبیری (۲۰۱۴)، نگاهی دقیق‌تر به مفهوم دیپلماسی سلامت، مهرماه، ۵۶۳-۵۶۵.
- ۴- دلفی زاده، داوود (۱۴۰۰)، مصاحبه توسط مریم خالقی‌نژاد، بیمار مبتلا به سرطان (۳۰ مرداد).
- ۵- راجر، دال (۱۳۸۵)، محدودیت‌های اقتصادی کامیابی‌های سیاسی، ترجمه مهین دخت افراسیابی، تهران: نشر علوم نوین.
- ۶- سنایی، مهدی (۱۳۸۳)، «منابع انرژی محور عمده رقابت و همکاری در آسیای مرکزی، خزر و قفقاز»، فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، سال سیزدهم، شماره ۴۷، ۱۶۶.
- ۷- شاهینی، سهیل (۱۳۸۳)، چالش‌های اقتصادی ایران و آمریکا در بعد از انقلاب، تهران: انتشارات آگه.
- ۸- ضابطی، معین (۱۳۸۶)، «سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا در مقابل خاورمیانه»، فصلنامه دانشکده علوم انسانی دانشگاه شیراز، سال پنجم، ۳۳-۷۳.
- ۹- کبیری، بهاره؛ آزاده پورنجف؛ عظیم حسن بیگی؛ مسعود لطفی و عبدالله کاظمی (۱۳۹۶)، «ارتباط سلامت روانی و کیفیت زندگی در بیماران مبتلا به سرطان استان ایلام در سال ۱۳۹۳»، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ۲۵ (۲): ۱.
- ۱۰- منظور، داود و منوچهر مصطفی‌پور (۱۳۹۲)، «بازخوانی تحریم‌های ناعادلانه: ویژگی‌ها، اهداف و اقدامات»، فصلنامه سیاست‌های ملی و اقتصادی، ویژه‌نامه کارنامه اقتصادی دولت سال یکم، شماره ۲، ۲۲-۲۴.
- ۱۱- موسسه تدبیر، اقتصاد (۱۳۸۷)، «تحریم اقتصادی؛ آثار و پیامدها: سیاست‌ها و راهکارها».
- ۱۲- مینایی، امیرحسین (۱۴۰۰)، «مصاحبه نویسنده با بیمار»، تهران، دستیابی در ۲۱ فروردین.
- ۱۳- نجاتی، محمدحسین (۱۳۹۱)، «لیست ۱۷ قلم از داورهای کمیاب بیماری‌های سرطان، آسم، قلبی و تالاسمی»، خبرگزاری تحلیلی ایران <https://www.khabaronline.ir/photo/258370/%D9%84%DB%8C%D8%B3%D8%>

منابع غیرفارسی

- ۱- Adams, Vincanne, thomas e Novotny, and hannah leslie. 2008. "Global health diplomacy." *Global health diplomacy. Medical anthropology. Cross-Cultural Studies in Health and Illness* 27: 315-323.
- ۲- Behrouzan, Orkideh , and Tara Sepehri Far. 2020. *THE Impact of Sanctions on Medical Education in Iran*. Washington, DC: The SAIS Initiative for Research on Contemporary Iran, Johns Hopkins University , 1-22.
- ۳- Blumenthal , sussan J, and elise Schlissel . 2007. "Health diplomacy: A prescription for peace." may 25.

- ۴- carter, e. 1988. "Sanctions: Improving the barry." international economic haphazard u.s legal regime (cambridge university).
- ۵- chata, vijay kumar, and w.andy knight. 2019. "global health diplomacy as a tool of peace." A Journal of Social Justice (HEALTH AND PEACE---Neil Arya, University of Waterloo) 31 (2): 148-157.
- ۶- Drezner, Daniel . 2003. "The hidden hand of economic International Organization coercion." 57: 643-۵۹.
- ۷- Katz man, Kenneth. 2010. "Iran Sanctions." Iran Sanctions February Congressional Research Service7-5700www. Crs. govRS20871.
- ۸- Kebriaeezadeh, Abbas . 2019. "U.S. Sanctions Are Killing Cancer Patients in Iran." august. <https://foreignpolicy.com/2019/08/14/u-s-sanctions-are-killing-cancer-patients-in-iran/>.
- ۹- kevany, Sebastian. 2013. "global health diplomacy, “ smart power”, and the new world order." 80-87.
- ۱۰- Shahabi, Shohreh, Hooman Fazlalizadeh, Jennifer Stedman, Linus Chuang, ahman Sharifabrizi , and regina ram. 2015. "the impact of international economic sanctions on iranian cance healthcare." healthpol (epub).
- ۱۱- Soderholm, Alexander. 2020. Sanctions and Illicit Drugs In Iran. Washington, DC: The SAIS Initiative for Research on Contemporary Iran, Johns Hopkins University, 2-40.
- ۱۲- WHO. 2021. Health diplomacy. World health organization. <http://www.emro.who.int/health-topics/health-diplomacy/index.html>.
- ۱۳- www.eia.gov.us. 2012. Sanction reduced Iran's oil exports and revenues in 2012. eia.gov. it's available on s://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=11011